

JANUSZ MEISSNER
Poznań

WSPÓLPRACA WIELKOPOLSKI Z ZAGRANICĄ

Zapoczątkowana na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych transformacja ustrojowa włączyła Polskę w nurt procesów zachodzących w Europie w zakresie międzynarodowej współpracy regionalnej i lokalnej. W 1992 r. Polska ratyfikowała Europejską Kartę Samorządu Terytorialnego (z dnia 15 X 1985), w 1993 r. ratyfikowała Europejską Konwencję Ramową o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi (sporządzoną w Madrycie w dniu 21 V 1980), będącą podstawowym aktem prawnym Rady Europy odnoszącym się bezpośrednio i w całości do współpracy międzynarodowej na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Jakkolwiek zarówno województwa jako jednostki administracji publicznej, jak i wojewódzkie sejmiki samorządowe z definicji ustawowych z 1990 r. o terenowych organach rządowej administracji ogólnej i samorządzie terytorialnym¹ nie były w pełni adekwatnymi ustrojowo podmiotami do regionów europejskich², ramy prawne funkcjonowania organów władzy państwowej umożliwiły tym podmiotom nawiązywanie kontaktów międzynarodowych. W latach dziewięćdziesiątych nastąpiła w Polsce eksplozja różnorodnych form kontaktów zagranicznych. Jako szczególnie spektakularne wymienić należy formy współpracy transgranicznej w postaci euroregionów utworzonych przez województwa przygraniczne³. Tę formę współpracy i dobór partnerów wymuszają wręcz problemy transgraniczne, których wspólne rozwiązywanie, jak

¹ Ustawa o terenowych organach rządowej administracji ogólnej z dnia 22 marca 1990 r. (Dz.U. nr 21, poz. 123), Ustawa o samorządzie terytorialnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz.U. nr 16, poz. 95).

² Ustrojowymi atrybutami regionów europejskich są: usytuowanie regionalnej jednostki administracyjnej pomiędzy rządem centralnym a samorządem lokalnym, władza ukonstytuowana poprzez wybierane lub mianowane przedstawicielstwo polityczne, układ zadaniowo-kompetencyjno-finansowy (zgodnie z zasadą subsydiarności), obejmujący istotne sprawy publiczne jest w gestii regionu.

³ Na granicy z Niemcami są to euroregiony: Pomerania, Pro Europa Viadrina, Sprewa – Nysa – Bóbr, Nysa; na granicy południowej Glacensis, Karpacki; na granicy wschodniej euroregiony: Bug, Niemen; na północno-wschodniej – Jantar.

wskazują doświadczenia innych euroregionów, jest bardzo racjonalne i wysoce efektywne. Dla województw nie sąsiadujących bezpośrednio z partnerami zagranicznymi kierunek współpracy i dobór partnerów ma w większym stopniu charakter przypadkowy. Ocenę taką potwierdzają przeprowadzone badania korelacji pomiędzy współpracą międzynarodową województw a barierami współpracy, gotowością do współpracy, stopniem rozwoju społeczno-gospodarczego i lokalizacją województw. Badania te wykazały nieznaczny poziom istotności tych czynników⁴. W praktyce okazuje się, że bez względu czy nawiązanie pierwszego kontaktu miało charakter względnie przypadkowy czy było wynikiem dłuższego postępowania decyzyjnego, przebieg współpracy może być podobny. Istotną determinantą współpracy jest wola i stosunek do tej kwestii decydentów jednostek administracyjnych i konsekwencja w realizacji deklarowanych intencji współpracy.

Cele międzynarodowej współpracy regionalnej wyrażone w dokumentach formalizujących zakres przedmiotowy tej współpracy są zazwyczaj bardzo szerokie. Generalizując, wyrażają wolę dążności umawiających się stron do wzajemnego zbliżenia się społeczności i instytucji partnerskich regionów poprzez:

- promocję regionów w dziedzinach gospodarczej, społecznej, kulturalnej i turystycznej,
- wymianę doświadczeń profesjonalnych w różnych dziedzinach, jak administracja publiczna, ochrona środowiska, planowanie przestrzenne, oświata, opieka społeczna, kultura, sport,
- wymianę wiedzy i doświadczeń w sferze gospodarczej, budowę instytucji okołobiznesowych,
- tworzenie warunków do bezpośrednich spotkań społeczności lokalnych z partnerskich regionów poprzez wymianę kulturalną, turystyczną, sportową, oświatową,
- utrzymywanie więzi z Polonią.

Osiąganie celów zagranicznej współpracy regionalnej uwarunkowane jest właściwym przełożeniem, deklarowanych zazwyczaj uroczyście, intencji przedstawicieli władz administracyjnych umawiających się stron na poziom wykonawczy, którego uczestnikami są w większości podmioty prawne i fizyczne spoza struktur administracji publicznej. Efekty zagranicznej współpracy międzyregionalnej stanowią dobro publiczne w osiągnięciu, którego władza regionalna pełni funkcje inicjatora, organizatora warunków współpracy, a głównymi uczestnikami, realizatorami i beneficjentami są organizacje, instytucje i społeczności współpracujących regionów.

⁴ *Międzynarodowa współpraca regionów*. Wybór ekspertyz. Pod red. W. Toczyńskiego, W. Sartoriusa, J. Zauchy. Na zlecenie Zespołu Zadaniowego ds. Polityki Strukturalnej w Polsce, Wydawnictwo Przedświt, Warszawa, wrzesień 1997.

Celem opracowania jest prezentacja współpracy zagranicznej Wielkopolski w mijającej dekadzie lat dziewięćdziesiątych. Przyjęto, iż obszar regionu wielkopolskiego obejmują powołane w 1975 r. „małe” województwa: leszczyńskie, kaliskie, konińskie, pilskie i poznańskie scalone w wyniku reformy administracji państwowej z dniem 1 stycznia 1999 r. w duże województwo wielkopolskie⁵. Zakres przedmiotowy prezentowanego materiału obejmuje przede wszystkim dokonania we współpracy zagranicznej wynikające z działań byłych wojewodów wielkopolskich oraz problematykę kontynuacji i zamierzeń w dziedzinie współpracy zagranicznej w nowej formalnie i funkcjonalnie sytuacji władz regionalnych utworzonego z początkiem 1999 r. województwa wielkopolskiego⁶. Scharakteryzowano również dziedzinę współpracy gospodarczej z zagranicą regionu wielkopolskiego, na którą oddziaływanie administracji publicznej jest różne; bezpośrednie lub pośrednie, silnie determinujące lub nic nie znaczące, jednak w ujęciu całościowym jest bardzo istotnym elementem charakterystyki związków Wielkopolski z zagranicą.

Materiał przygotowano, korzystając z bazy danych i opracowań powstałych w Wydziale Rozwoju Regionalnego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu, przekształconego z dniem 1 stycznia 1999 r. w Departament Strategii Rozwoju i Promocji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego⁷.

1. ROLA ADMINISTRACJI WOJEWÓDZKIEJ WE WSPÓŁPRACY Z ZAGRANICĄ

Formalnie do końca 1998 r. kompetencje administracji wojewódzkiej we współpracy z zagranicą nie były jednoznacznie zdefiniowane. Brak podmiotowości prawnej wojewódzkich sejmików samorządowych, ich wąski zakres kompetencyjny, ograniczone możliwości organizacyjne i finansowe powodowały, iż praktycznie zasadniczą rolę w kontraktach zagranicznych pełnili

⁵ Granice powołanego województwa wielkopolskiego nie pokrywają się dokładnie z zewnętrzną granicą scalonych byłych małych województw wielkopolskich. Województwo wielkopolskie zajmuje 29,8 tys. km², tj. 97,8% obszaru połączonych województw i zamieszkiwane jest przez 3,35 mln mieszkańców, tj. 123,7% liczby mieszkańców byłych województw. Zob. J. Meissner, E. Filipowska, *Utworzenie województwa wielkopolskiego*. „Kronika Wielkopolski” nr 1/1999.

⁶ W tekście przyjmuje się jako tożsame wyrażenia Wielkopolska – region wielkopolski – województwo wielkopolskie oraz odpowiednio w odniesieniu do części regionu: byłe województwo poznańskie – województwo poznańskie – subregion poznański, byłe województwo pilskie, województwo pilskie itd.

⁷ *Raport o współpracy z zagranicą wojewodów: Kaliskiego, Konińskiego, Leszczyńskiego, Pilskiego i Poznańskiego*. (J. Meissner, B. Łozińska, A. Zielińska i inni). Maszynopis powielony Urząd Wojewódzki w Poznaniu. Wydział Rozwoju Regionalnego. Poznań, listopad 1998; *Międzynarodowa współpraca województwa wielkopolskiego*. (J. Meissner, B. Łozińska, A. Zielińska). Departament Strategii Rozwoju i Promocji Województwa Wielkopolskiego. Maszynopis niepowielony. Poznań, luty 1999.

województwie ze swoimi urzędami jako aparatem wykonawczym. Sejmiki reprezentujące samorząd wojewódzki zasadniczo nie prowadziły autonomicznie współpracy z zagranicą, natomiast towarzyszyły w kontaktach i programach współpracy zagranicznej prowadzonych przez wojewodów.

Ustawa o terenowych organach rządowej administracji ogólnej z dnia 22 marca 1990 r., nie określając szczegółowo zadań wojewody w zakresie kontaktów międzynarodowych, nakładała na niego obowiązki związane ze statusem przedstawiciela rządu w terenie. Do obowiązków tych należało reprezentowanie rządu podczas przyjmowania wizyt przedstawicieli obcych państw oraz współpraca z właściwymi organami innych państw również na szczeblu regionów. Charakter działań wojewody w kontaktach zagranicznych wynika zarówno ze sprawowanych przezeń ustawowych funkcji administracyjnych, ale i zwyczajowych, wynikających z oczekiwań partnerów zagranicznych, planujących lub już działających na terenie regionu, tworzenia przez władze właściwego, pozytywnego klimatu dla współpracy zagranicznej.

Ustawowe regulacje pozycji i roli władz regionalnych funkcjonujących od stycznia 1999 r. podtrzymują oficjalną rangę wojewody jako przedstawiciela rządu w terenie ograniczyły jednak jego rolę i zakres przedmiotowy w kontaktach zagranicznych. Głównie do funkcji reprezentacyjnych i strażnika zgodności działań samorządu z prawem. Wprowadzona reforma administracji publicznej upodmiotowiając samorząd wojewódzki nadała mu nowe kompetencje i zadania w zakresie międzynarodowej współpracy regionalnej⁸.

Wybieralna władza regionu – sejmik wojewódzki określa cele, kierunki, priorytety i formy współpracy zagranicznej, a jej organ wykonawczy – Zarząd Województwa z Marszałkiem stojącym na jego czele, odpowiedzialny za realizację polityki zagranicznej regionu, jest pierwszoplanowym podmiotem w kontaktach zagranicznych zarówno o charakterze oficjalnym i na poziomie wykonawczym.

Z racji zaledwie kilkumiesięcznego funkcjonowania nowych władz województwa wielkopolskiego egzemplifikacją oficjalnych kontaktów zagranicznych władz Wielkopolski w analizowanym okresie są głównie spotkania byłych wojewodów z przedstawicielami innych państw, począwszy od szefów rządów, ministrów, ambasadorów akredytowanych w Polsce, szefów placówek konsularnych do przedstawicieli rządów regionalnych, wizytujących Wielkopolskę, a ściśle główne jej ośrodki jak Poznań, Kalisz, Konin, Leszno i Piła. Konkretnie przykłady odbytych spotkań rysują bardzo zróżnicowaną mapę kontaktów zagranicznych podejmowanych przez władze byłych województw. Kontaktów wynikających głównie z rangi i charakteru wizytowanych ośrodków Wielkopolski.

⁸ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa – art. 18 pkt. 13-14, art. 75, 76, 77.

Zdecydowanie wiodącym w kontaktach zagranicznych jest Poznań jako stolica regionu i jako jedno z ważniejszych miast w Polsce.

Wojewoda poznański przyjął wielu przedstawicieli państw obcych. Spośród tych wizyt najważniejszymi były spotkania wojewody z: premierem Rosji – Wiktorem Czernomyrdinem, byłą premier Wielkiej Brytanii – Margaret Thatcher, premierem Irlandii, księżną i księciem Kentu, następcą tronu Wielkiego Księstwa Luksemburg, premierem Dolnej Saksonii, premierem Brandenburgii oraz przedstawicielami regionów partnerskich województwa poznańskiego, Komisarzem Królowej w Prowincji Północna Brabancja, Liderem Rady Hrabstwa Nottinghamshire, prezydentem Prowincji Bizkaia, gubernatorem Obwodu Samarskiego, przewodniczącym Rady Generalnej Departamentu Ille-et-Vilaine.

Wojewoda był obecny na spotkaniach o randze międzynarodowej, organizowanych przez władze centralne w Poznaniu. Należały do nich m.in.:

- spotkanie w listopadzie 1994 r. w Poznaniu w ramach tzw. Grupy Wyszehradzkiej, premierów: Polski – Waldemara Pawlaka, Węgier – Gyuli Horna, Czech – Vaclava Klause, Słowacji – Jozefa Moravčika, Słowenii – Janeza Drnovskega,

- spotkanie w Czerniejewie w czerwcu 1997 r., podczas wizyty Ojca Świętego Jana Pawła II, prezydenta RP – Aleksandra Kwaśniewskiego z prezydentami państw: Niemiec – Romanem Herzogiem, Czech – Vaclavem Havlem, Słowacji – Michalem Kovačem, Węgier – Árpadem Gönczem, Ukrainy – Leonidem Kuczumą i Litwy – Algirdasem Brazauskasem; gośćmi byli także przedstawiciele współpracujących z województwem regionów partnerskich,

- spotkanie w lutym 1998 r. w Poznaniu, w ramach spotkań tzw. Trójkąta Weimarskiego, prezydenta Francji Jacques'a Chiraca, kanclerza Niemiec Helmuta Kohla, prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego. Przez ponad 3 lata wojewoda pełnił również funkcję przewodniczącego Komitetu ds. Współpracy Międzyregionalnej między Rzeczpospolitą Polską i Republiką Federalną Niemiec (1991-1994). Wynikiem tego były dwukrotne wizyty w Poznaniu oficjalno-robotniczej grupy przedstawicieli krajów federacji.

Ponadto wojewoda poznański utrzymywał kontakty z przedstawicielami dyplomatycznymi i konsularnymi akredytowanymi w Polsce. Regularnie współpracował z 11 działającymi na terenie Poznania placówkami konsularnymi.

Kontakty oficjalne pozostałych byłych województw wielkopolskich, jakkolwiek niższe rangą i mniej liczne, potwierdzają aktywność całej Wielkopolski z zagranicą.

Wojewoda kaliski spotkał się m.in. z: ambasadorami Chile, Słowacji, Norwegii, Wielkiej Brytanii, Bangladeszu, Rumunii, Szwajcarii, Grecji i Egiptu, *chargé d'affaires* ambasady Szwajcarii, *attaché* wojskowym Ukrainy, radcami handlowymi i ambasad Norwegii, Danii i Ukrainy, delegacją parlamentarzystów Walonii (Belgia), przedstawicielami Parlamentu Europejskiego. Gościł również przedstawicieli władz regionalnych wielu państw, np. przewodniczącego Rady Regionalnej Bretanii (Francja), przewodniczącego Rady Regionalnej

Walonii, gubernatora Prowincji Sharkija (Egipt), przewodniczącego Rady Okręgu Isle of Wight (Wielka Brytania) wraz z delegacją Rady, prefektów Kozanii i Prewezy (Grecja).

Wojewodowie koniński, leszczyński, pilski spotkali się z ambasadorami lub ich przedstawicielami z Danii, Luksemburga, Wielkiej Brytanii oraz konsulami Federacji Rosyjskiej, Niemiec, Danii, Holandii, Filipin, Kanady, Stanów Zjednoczonych. Wojewodowie przyjmowali delegacje regionów, z którymi podejmowali współpracę partnerską. Często były to wieloosobowe delegacje, w skład których obok najwyższych władz administracji wchodził przedstawiciel kół gospodarczych, organizacji publicznych, społecznych.

W nawiązywaniu kontaktów z regionami partnerskimi nie ma jednoznacznych reguł. Impulsy inicjujące kontakty były zarówno często wynikiem „odgórnego” sterowania przez administrację obu partnerskich stron, jak i oddolnego, niekiedy przypadkowego, kontaktu osób i instytucji spoza administracji owocującego po czasie sfinalizowaniem więzi na poziomie władz regionalnych.

Wojewodowie wielkopolscy byli otwarci na kontakty z przedstawicielami różnych środowisk spoza władz administracyjnych, w ramach których uzgadniano współdziałania niekiedy w wąskim zakresie, ale dotyczące kolejnych projektów polegających na wymianie doświadczeń, wiedzy, informacji ważnych w zacieśnianiu współpracy gospodarczej, wymianie kulturalnej, kontaktach młodzieży, specjalistów transferujących wiedzę zgodnie ze standardami Unii Europejskiej.

Efekty kontaktów zagranicznych realizowanych przez wojewodów w swoim pełnym wymiarze mają najczęściej charakter trudno wymierny. Wymiar rzeczowy określony jest zazwyczaj poprzez liczbę zrealizowanych projektów współpracy i uczestnictwo w nich obywateli i instytucji z obszaru regionu. Nierzadko wymiar rzeczowy współpracy zagranicznej wyraża się również finansowo kwotami środków, które udało się uzyskać z europejskich funduszy pomocowych, bądź kapitałem inwestycyjnym, który udało się ściągnąć dzięki działaniom władz regionalnych.

2. MIĘDZYREGIONALNA WSPÓLPRACA ZAGRANICZNA WIELKOPOLSKI

2.1. Współpraca z regionami partnerskimi

Władze administracyjne byłych województw Wielkopolski podpisały umowy partnerskie o współpracy z 22 jednostkami administracyjnymi następujących państw (rys. 1):

– z Europy Zachodniej: Wielka Brytania (Hrabstwo Nottinghamshire), Szwecja (Hrabstwo Västernorrland), Hiszpania (Prowincja Bizkaia), Belgia (Prowincja Hainaut), Francja (Departamenty Lot-et-Garonne i Ille-et-Vilaine),

TABELA 1

Charakterystyka regionów partnerskich

Nazwa regionu	pow. w tys. km ²	liczba ludności (w mln)	Profil gospodarki	Stolica
1	2	3	4	5
Obwód Ryski	brak danych	brak danych	transport morski i śródlądowy, rolnictwo	Ryga
Obwód Charkowski	31,4	3,20	przemysł maszynowy, metale, elektrotechniczny, środków transportu, spożywczy	Charków
Prowincja Hainaut	3,8	1,30	przemysł petrochemiczny, elektryczny, maszynowy, rolnictwo	Mons
Prefektura Kozani	3,5	0,15	górnictwo, produkcja energii elektrycznej, przemysł chemiczny, meblarski, skórzany, rolnictwo	Kozani
Prefektura Preveza	1,0	0,60	przemysł spożywczy, wydobywanie marmuru, rolnictwo (uprawa bawełny, oliwek, cytrusów)	Preveza
Prowincja Sharkija	4,2	4,30	rolnictwo, materiały budowlane, przemysł spożywczy	Al-Manzilah
Obwód Briąński	34,9	1,50	przemysł maszynowy, środków transportu, materiałów budowlanych, drzewny, rolnictwo	Briąnsk
Region Marche	9,7	1,43	rolnictwo, przemysł stoczniowy, chemiczny, rafineryjny	Ankona
Departament Lot-et-Garonne	5,4	0,31	przemysł rolno-spożywczy, budowlany, mechaniczny, farmaceutyczny	Agen
Region Tauroski	3,8	0,13	produkcja rolna, przemysł lekki, drzewny i rolno-spożywczy	Taurogi
Hrabstwo Västernorrland	21,7	0,26	przemysł celulozowo-papierniczy, drzewny, chemiczny, hutnictwo metali, energetyczny	Härnösand
Obwód Tiumeński	143,5	3,10	przemysł rafineryjny, maszynowy, drzewny, rolnictwo	Tiumeń
Obwód Mogilewski	29,0	1,30	przemysł maszynowy, metalurgiczny, materiałów budowlanych, chemiczny, rolniczy, wydobywanie torfu	Mogilew
Prowincja Limburgia	2,2	1,11	przemysł chemiczny, cementowy, tekstylny, rolnictwo, turystyka	Maastricht

TABELA 1 c.d.

1	2	3	4	5
Powiat Schwalm-Eder	1,5	0,18	przemysł chemiczny, spożywczy, konfekcyjny, skórzany, rolnictwo, leśnictwo	Homborg
Region Liguria	5,4	1,65	hutnictwo żelaza, przemysł rafineryjny, chemiczny, sadownictwo	Genua
Prowincja Bizkaia	2,2	1,16	przemysł żelazny, maszynowy, stalowy, okrętowy, chemiczny	Bilbao
Kraj Federacji Dolna Saksonia	47,6	7,50	przemysł samochodowy, stoczniowy, rolno-spożywczy, technologia ochrony środowiska	Hannover
Departament Ille-et-Vilaine	6,8	0,80	rolnictwo, hodowla trzody chlewnej	Rennes
Hrabstwo Nottinghamshire	2,2	1,03	przemysł włókienniczy, tekstylny, maszynowy, meblarski, rolnictwo	Nottingham
Prowincja Płn. Brabancja	5,1	2,24	przemysł automatyczny, precyzyjny, elektroniczny, transport, hodowla bydła i trzody	's-Hertogenbosch
Obwód Samarski	53,6	3,30	przemysł samochodowy, kosmiczny, paliwowo-energetyczny, maszynowy, rolnictwo	Samara

Źródło: Raport o współpracy z zagranicą –

Włochy (Region Marche i Liguria), Grecja (Prefektura Kozani i Preveza), Niemcy (Powiat Schwalm-Eder, Kraj Federacji Dolna Saksonia), Holandia (Prowincja Limburgia i Północna Brabancja);

– z Europy Środkowej i Wschodniej: Litwa (Region Taurogski), Łotwa (Obwód Ryski), Ukraina (Obwód Charkowski), Białoruś (Obwód Mogilewski), Rosja (Obwód Briański, Tiumeński i Samarski);

– spoza kontynentu europejskiego: Egipt (Prowincja Sharkija).

W tabeli 1 zestawiono podstawowe dane charakteryzujące regiony partnerskie.

Jednostki partnerskiej współpracy w zdecydowanej większości mają charakter jednostek podziału administracyjnego najwyższego stopnia (poniżej centrum) jak: region, prowincja, hrabstwo, obwód. W kilku przypadkach porozumienia dotyczą jednostek szczebla niższego: departamentów, powiatu, prefektur.

Skala podstawowych wielkości charakteryzujących jednostki partnerskie, jak powierzchnia i liczba ludności, jest bardzo zróżnicowana; wynika ze statusu jednostki i wielkości reprezentowanego kraju. Obszar jednostek najmniejszych wynosi od 1 do ponad 2 tys. km², największych – od ponad 30 do ponad 140 tys. km². Wielkości liczby mieszkańców partnerskich jednostek mieszczą się w przedziałach od 150 tys. do 7,5 mln mieszkańców.

Również profil gospodarczy partnerskich regionów jest zróżnicowany i o bardzo szerokim zakresie reprezentowanych dziedzin gospodarki. Specyfika niektórych związana jest z ich nadmorskim położeniem. Generalnie jednak stwierdzić można, że istnieje znaczne podobieństwo pomiędzy dziedzinami gospodarczymi charakteryzującymi gospodarkę województw wielkopolskich a profilami gospodarczymi partnerskich regionów.

W tabeli 2 zestawiono informacje charakteryzujące współpracę województw wielkopolskich z regionami partnerskimi wraz z oceną zakresów i stopnia intensywności współpracy.

Na ocenę współpracy międzyregionalnej przyjęto kryteria uwzględniające łącznie: szerokość zakresu współpracy, skalę realizowanych projektów wyróżnioną liczbą uczestników i wielkością zaangażowanych środków finansowych oraz częstotliwość kontaktów bezpośrednich, telefonicznych, korespondencyjnych itp. Całościowa kwantyfikacja oceny współpracy zagranicznej między regionami partnerskimi jest metodycznie trudna. Przyjęto w ramach tzw. miękkiej metodyki autorską skalę oceny współpracy w trzech stopniach: słaba, dobra i bardzo dobra.

Charakteryzując współpracę międzyregionalną na podstawie zestawionych informacji stwierdza się, że na 22 sformalizowane relacje współpracy na województwa poznańskie i kaliskie przypada po 6 partnerskich regionów i kolejno 5 dotyczy województwa konińskiego, 3 leszczyńskiego i 2 pilskiego. Tylko w przypadku 4 relacji początki współpracy przypadają na pierwsze lata dekady (1990-1992) i dotyczy to głównie byłego województwa poznańskiego. Aż w ośmiu przypadkach umowy podpisano w 1997 r., a więc okres współpracy międzyregionalnej nie jest długi.

Oceniając geografie relacji partnerskich współpraca wielkopolskich województw jest wielokierunkowa, choć zdecydowanie przeważają kontakty z państwami Europy Zachodniej i Południowej. Słabo rozwinięta jest współpraca ze Skandynawią i państwami Europy Środkowo-Wschodniej z obszaru byłego bloku socjalistycznego. Dominuje więc współpraca z regionami bliskimi terytorialnie i kulturowo. Na uwagę zasługuje jednak wieloletnia współpraca województwa leszczyńskiego z odległym Obwodem Tiumeńskim (azjatycka część Rosji) oraz zainicjowane w 1997 r. kontakty województwa kaliskiego z państwem kontynentu afrykańskiego.

TABELA 2

Charakterystyka współpracy byłych województw wielkopolskich z regionami partnerskimi

Kraj i region partnerski – termin podpisania dokumentów o współpracy	Nazwa województwa	Zakres przedmiotowy i formy współpracy	Ocena współpracy: słaba dobra bardzo dobra
1	2	3	4
Belgia Prowincja Hainaut 10 IV 1997 r.	kaliskie	Współpraca obejmująca o wymianę doświadczeń w zakresie opieki społecznej i rolnictwa (organizacja kilku szkoleń dotyczących rolnictwa, nadzoru weterynaryjnego). Współpraca policji w zakresie szkoleniowym.	bardzo dobra
Białoruś Obwód Mogilewski 7 III 1993 r.	leszczyńskie	Kontakty jedynie w zakresie wymiany kilku grup młodzieży szkolnej	słaba
Egipt Prowincja Sharkija 29 IV 1997 r.	kaliskie	Współpraca ograniczona do wymiany oficjalnych delegacji i podpisania porozumienia	słaba
Francja Departament Ille-et-Vilaine 11 IV 1994 r.	poznańskie	Współpraca bardzo intensywna w wielu dziedzinach. Utworzenie w Poznaniu Domu Bretanii i afiliowanego przy nim Centrum Wymiany Gospodarczej, silnego ośrodka, kulturalnych i gospodarczych kontaktów polsko-francuskich (organizatora m.in. Polskiego Festiwalu w Bretanii z ponad stu uczestnikami). Bardzo dobre kontakty z Bretońskim Biurem Stowarzyszenia Przedsiębiorców Bretońskich <i>MIRCEB</i> (pomoc w poszukiwaniu partnerów gospodarczych); wspólne działania izb handlowych z Rennes i Poznania oraz izb rolniczych – wspólne seminaria, wyjazdy. Współpraca kilkunastu gmin i szkół, staże bretońskich studentów w Poznaniu, staże językowe w Bretanii. Wyjątkowo intensywną współpracę poznańsko-francuską doceniły władze Republiki Francuskiej, tworząc w Poznaniu Konsulat Honorowy RF oraz Francuskie Biuro Ekspansji Ekonomicznej.	bardzo dobra
Francja Departament Lot-et-Garonne 3 IV 1997 r.	konińskie	We współpracy położono nacisk przede wszystkim na wymianę doświadczeń w dziedzinie gospodarki i rolnictwa. Intensywna współpraca pomiędzy izbami rolniczymi obu regionów, nawiązywanie bezpośrednich kontaktów pomiędzy producentami i handlowcami, wspieranie współpracy w dziedzinie oświaty rolniczej, poznawanie systemu francuskiej spółdzielczości. Strona francuska bardzo przychylnie odnosi się do wszelkich możliwych form kooperacji.	bardzo dobra

TABELA 2 c.d.

1	2	3	4
Litwa Region Taurowski 23 X 1997 r.	konińskie	Strona litewska zainteresowana jest współpracą w dziedzinie rolnictwa (głównie w zakresie doświadczeń w restrukturyzacji własnościowej gruntów rolnych i przetwórstwa rolno-spożywczego), tworzenia małych i średnich przedsiębiorstw i instytucji okołobiznesowych) oraz rozwoju turystyki. Krótki okres współpracy – dokonano tylko wymiany oficjalnych delegacji.	ślaba
Łotwa Rejon Ryski 15 IX 1994 r.	kaliskie	Współpraca pomiędzy poszczególnymi gminami i miastami. Obustronne wizyty delegacji oficjalnych. Wymiana kulturalna – uczestnictwo w kilku imprezach.	ślaba
Niemcy Kraj Federacji Dolna Saksonia 23 IV 1993 r.	poznańskie	Bardzo szeroka współpraca w wielu dziedzinach. Najbardziej efektywna objęła m.in.: wymianę doświadczeń w funkcjonowaniu administracji rządowej i samorządowej oraz w dziedzinie rolnictwa (utworzenie pierwszego w Polsce kółka maszynowego rolników indywidualnych wg wzorów dolnosaksońskich, wyposażenie laboratorium ODR Sielinko w urządzenia sfinansowane przez rząd Dolnej Saksonii, coroczne szkolenie zawodowe młodych rolników). Intensywna współpraca w zakresie ochrony środowiska (liczne seminaria, hospitacja w dolnosaksońskich laboratoriach specjalistycznych, przekazanie przez stronę niemiecką przenośnej stacji kontenerowej do pomiaru stanu powietrza atmosferycznego) oraz w zakresie oświaty (wymiana grup młodzieży i nauczycieli, wyposażenie poznańskich szkół w sprzęt niezbędny do praktycznej nauki zawodów, uruchomienie m.in. pracowni kształcenia zawodowego ekonomistów w Zasadniczej Szkole Zawodowej w Gnieźnie). Bardzo aktywnie współpracują także ośrodki pomocy społecznej (m.in. wyposażenie w sprzęt rehabilitacyjny Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Głuchych w Poznaniu), instytucje kulturalne i sportowe. Rozwijają się bezpośrednie kontakty między gminami.	dobra
Niemcy Powiat Schwalm-Eder 18 V 1995 r.	pilskie	Współpraca w zakresie wymiany sportowej. W innych dziedzinach współpraca pozostaje na poziomie sporadycznej wymiany delegacji.	ślaba
Rosja Obwód Brikański 11 VII 1995 r.	konińskie	Współpraca gospodarcza (głównie w zakresie małej i średniej przedsiębiorczości), w dziedzinie rolnictwa (wizyty specjalistów), wymiany kulturalnej i młodzieżowej.	bardzo dobra

TABELA 2 cd.

1	2	3	4
Rosja Obwód Samarski 23 IX 1996 r.	poznańskie	Kontakty między izbami gospodarczymi, strukturami policji obu regionów, współpraca kulturalna. Wymiana oficjalnych delegacji.	ślaba
Rosja Obwód Tiumeński 15 IX 1991 r.	leszczyńskie	Współpraca głównie w zakresie kultury i oświaty, ochrony zabytków i muzealnictwa. Do najważniejszych wydarzeń należały: „Dni Kultury Polskiej na terenie Obwodu Tiumeńskiego”.	dobra
Szwecja Hrabstwo Västernorrland 9 XI 1997 r.	konińskie	Kontakty oparte na wykorzystaniu doświadczeń szwedzkich w kompleksowym rozwiązywaniu problemów ochrony środowiska.	dobra
Ukraina Obwód Charkowski 6 VI 1995 r.	kaliskie	Współpraca dotyczy rozwoju kontaktów gospodarczych i kulturalnych. Wzajemne wizyty na wystawach gospodarczych.	ślaba
Wielka Brytania Hrabstwo Nottinghamshire 6 X 1991 r.	poznańskie	Współpraca gospodarcza (współdziałanie izb gospodarczych, misje gospodarcze, doradztwo przez Konsorcjum British Aerospace w zakresie programowania rozwoju portu lotniczego w Poznaniu. Jedną z dziedzin najefektywniejszej współpracy stało się rolnictwo: oprócz licznych szkoleń i seminarium, otworzone zostało przy wsparciu finansowym przez partnerów brytyjskich w 1994 r. Centrum Kształcenia Kadr Mleczarskich we Wrześni). Intensywna współpraca kulturalna i oświatowa. Jednym z najbardziej spektakularnych elementów współpracy było organizowanie wielokrotnie: „Tygodnia Nottinghamshire w Poznaniu” oraz „Tygodnia Poznańskiego w Nottinghamshire”.	bardzo dobra
Włochy Region Liguria 7 V 1997 r.	pilskie	Wymieniono oficjalną delegację. Zrealizowano misję gospodarczą do Ligurii, w której udział wzięło kilkanaście firm z terenu byłego województwa.	ślaba
Włochy Region Marche 28 IX 1995 r.	konińskie	Bardzo intensywna współpraca przede wszystkim w dziedzinach wymiany między szkołami rolniczymi oraz współpracy kulturalnej. Nieco słabsza w dziedzinie gospodarczej. Do ważniejszych wydarzeń we współpracy zaliczyć można: „Dni Promocji Polski” w Marche (1995), „Dni Regionu Marche w rejonie Słupeckim” (1997) oraz liczne wizyty delegacji kulturalnych, przedstawicieli władz i misji gospodarczych.	bardzo dobra

Zakres przedmiotowy bilateralnych kontaktów jest szeroki. W przypadku trzech regionów: Kraju Federacji Dolna Saksonia, Hrabstwa Nottinghamshire i Prowincji Północna Brabancja, partnerów byłego województwa poznańskiego, współpraca obejmuje szczególnie szeroki zakres i formy współpracy, gdyż dotyczy: gospodarki, rolnictwa, ochrony środowiska, wymiany kulturalnej, sportowej, wymiany młodzieży szkolnej, problematyki pomocy społecznej. Bardzo spektakularną formą tej współpracy były wielokrotnie organizowane tzw. tygodnie regionu partnerskiego odbywające się w kilku miastach, z udziałem do 200 wykonawców różnego rodzaju imprez, spektakli, których uczestnikami były liczne rzesze społeczności lokalnych. W większości analizowanych relacji międzyregionalnej współpracy najważniejszymi jej dziedzinami były: gospodarka, rolnictwo i wymiana kulturalna. Problematyka ochrony środowiska była przedmiotem zainteresowania przede wszystkim województwa kaliskiego, konińskiego i poznańskiego. Natomiast wymiana sportowa i młodzieżowa obecna była w działaniach Leszczyńskiego, Poznańskiego również Kaliskiego i Konińskiego. Współpracą w zakresie pomocy społecznej zajęły się tylko województwa kaliskie i poznańskie.

Analizując zestawione stopnie intensywności realizowanych kontaktów, sformułować można następujące wnioski składające się na ogólną ocenę współpracy byłych województw wielkopolskich z partnerskimi regionami.

Bardzo intensywną współpracę obserwuje się w przypadku województw poznańskiego i leszczyńskiego. Na uwagę zasługuje fakt, iż kooperacja ta trwa już od początku lat dziewięćdziesiątych.

W przypadku województwa poznańskiego:

– jako współpracę bardzo dobrą, o szerokim zakresie i wysokim poziomie intensywności kontaktów utrzymujących się przez kolejne lata, ocenia się współpracę z: Prowincją Północna Brabancja, Hrabstwem Nottinghamshire i Dolną Saksonią;

– współpracą bardzo dobrą o charakterze ciągłych kontaktów, chociaż w mniejszym stopniu dotyczących władz administracji regionów, jest współpraca z Departamentem Ille-et-Vilaine. Jest ona efektem przede wszystkim kontaktów, które są kreowane i realizowane przez Dom Bretanii (afiliowany przy Fundacji Poznań – Ille-et-Vilaine) i stanowią jego dorobek współpracy;

– jako współpracę w ostatnim okresie słabo realizowaną ocenia się kontakty z Prowincją Bizkaia, które po wysokiej intensywności w latach 1991-1993 wyraźnie zmalały oraz kontakty z Obwodem Samarskim, które jakkolwiek należą do stosunkowo „nowych”, nadal nie osiągają oczekiwanego poziomu intensywności;

– w przypadku województwa leszczyńskiego do współpracy bardzo dobrej zaliczyć można kontakty z Prowincją Limburgia, do dobrych, utrzymujących się na stałym poziomie kontakty z Obwodem Tiumeńskim, do raczej słabych kontakty z Obwodem Mogilewskim.

Stosunkowo krótkim okresem współpracy z zagranicą i małą intensywnością kontaktów charakteryzuje się województwo pilskie. W przypadku tego województwa, jak i dwóch pozostałych (kaliskiego i konińskiego) widać wyraźnie, iż nawiązane w ostatnich dwóch latach kontakty charakteryzują się dużo większą intensywnością niż te, które prowadzone były od początku lat dziewięćdziesiątych.

Współdziałanie pomiędzy województwem konińskim i Obwodem Briąńskim, którego początki sięgają lat siedemdziesiątych, praktycznie ustało na lata, by pojawić się znowu w 1995 r. i przerodzić się w intensywną współpracę dopiero w 1997 r. Silną tendencją wzrostową charakteryzowały się także od 1996 r. kontakty z włoskim regionem Marche. Do słabej współpracy natomiast zaliczyć można współdziałanie z Regionem Taurowskim.

Pozostałe kontakty, choć dopiero nawiązane z Departamentem Lot-et-Garonne oraz Hrabstwem Västernorrland, już można zaliczyć do dobrych.

W ramach współpracy z zagranicą województwa kaliskiego oceniono, iż szerokim zakresem współdziałania, wysokim poziomem intensywności kontaktów i szerokim kręgiem instytucji utrzymujących kontakty, charakteryzuje się współpraca z Prowincją Hainaut w Belgii. Jako współpracę dobrą, o charakterze ciągłych kontaktów, ocenia się współpracę z prefekturami greckimi Kozani i Preveza, natomiast jako słabą, kontakty z Rejonem Ryskim i Obwodem Charkowskim, które nawiązane w latach 1991-1992 charakteryzują się niskim poziomem intensywności przez wszystkie kolejne lata do dnia dzisiejszego. Jako słabą ocenia się również współpracę z Prowincją Sharkija – zapoczątkowaną podobnie jak współpraca z prefekturami greckimi w 1997 r.

2.2. Współpraca z innymi regionami

Oprócz kooperacji opartej na formalnych porozumieniach, w latach 1990-1998 nawiązywane były również kontakty z innymi regionami europejskimi. Wiele z nich, pomimo obiecujących prognoz, nie przetrwało jednak próby czasu. Charakter nawiązywanych kontaktów był bardzo zróżnicowany, zaś ich ocena – z uwagi na ich często krótkotrwały charakter – jest dosyć utrudniona. Dotyczyły zazwyczaj wąskich projektów bądź kontaktów nie mających ciągłego charakteru. Niemniej niektóre z nich zaowocowały wymiennymi przedsięwzięciami w skali nie mniejszej niż dokonania uzyskane z regionami partnerskimi.

Przykładem takich kontaktów realizowanych przez byłe województwo kaliskie są:

– projekty wymiany młodzieżowej z Turynią w Niemczech i Okręgu Ostfold w Królestwie Norwegii, w których w latach 1992-1998 uczestniczyło około 1,5 tys. osób,

- kontakty gospodarcze w formie misji handlowych z centralnymi kantonami Szwajcarii,
- wymiana grup artystycznych, muzyków i zespołów teatralnych z Obwodu Rostowskiego w Rosji.

Województwo konińskie zorganizowało czterokrotnie w latach 1995-1997 spotkania gospodarcze z przedsiębiorcami z Turynii i Brandenburgii w Niemczech. W okresie od lipca 1997 do września 1998 r. współpracowano w Koninie z grupą japońskich ekspertów, w wyniku czego powstało „Studium Rozwoju Regionalnego Województwa Konińskiego, Konin 2010”, dokument programowy rozwoju społeczno-gospodarczego tego subregionu Wielkopolski.

Województwo leszczyńskie od początku lat dziewięćdziesiątych prowadzi współpracę z Bawarią w Niemczech. Zakres współpracy obejmuje staże i praktyki młodzieży szkół rolniczych na farmach wytypowanych przez Związek Rolników Bawarskich. Począwszy od 1991 r. corocznie odbywa się Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Kooperacyjna *Ost-West Management Polska-Bawaria* połączona z proeksportową wystawą gospodarczą. Istnieje również współpraca w dziedzinie ochrony środowiska z urzędami bawarskimi ds. gospodarki wodnej i geologii oraz firmami bawarskimi w zakresie szkolenia ekspertów w tej dziedzinie.

Województwo piłskie prowadziło kontakty z Sankt Petersburgiem i Irkuckiem w Rosji. W 1993 r. Urząd Wojewódzki w Pile wspólnie z firmami zainteresowanymi współpracą z Rosją zorganizował trwającą miesiąc wystawę gospodarczą pod nazwą „Ziemia Piłska gościem w Sankt Petersburgu”. W 1996 r. zorganizowano „Dni Irkuckiej Syberii w Pile”, imprezy, w ramach której odbyły się prezentacje artystyczne zespołu folklorystycznego i grupy plastyków z Irkucka.

Województwo poznańskie prowadzi stałą współpracę z Brandenburgią i z Berlinem oraz z Hesją w Niemczech. Kontakty z Brandenburgią i Berlinem (od 1993) dotyczyły początkowo przede wszystkim programów szkoleniowych w zakresie ochrony środowiska, realizowanych w ramach programu *Ouverture* przy współdziałaniu Urzędu Wojewódzkiego i Sejmiku Samorządowego Województwa Poznańskiego. Dalsze kontakty z Brandenburgią rozwijane były w ramach projektów, seminariów dotyczących m.in.: reformy powiatowej w tzw. wschodnich landach, administracji publicznej (zorganizowane w siedzibie Akademii Administracji Publicznej Brandenburgii), metodyki nauczania dla nauczycieli przedmiotów przyrodniczych na terenie Brandenburgii. Prowadzono także program edukacyjny dla gmin w zakresie ochrony środowiska oraz wymianę kulturalną i sportową (wspólny koncert orkiestr symfonicznych z Poznania i Frankfurtu nad Odrą, kontakty z *Karl-Friedrich-Schinkel-Gesellschaft Neuruppin*, zawody i obozy sportowe w Poznaniu i Blassin k. Berlina), utrzymywano kontakty w dziedzinie rolnictwa (m.in. praktyki młodych poznańskich rolników w brandenburskich gospodarstwach rolnych).

Wydawnictwo

INSTYTUT ZACHODNI

poleca:

Niemcy współczesne. Zarys encyklopedyczny

z serii Studium niemcoznawcze Instytutu Zachodniego nr 77

Poznań 1999, ss. 912 + XXVI + ilustracje, ISBN 83-85003-98-3, cena 90 zł

- kompendium wiedzy na temat powojennych Niemiec:
 - stref okupacyjnych
 - Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Republiki Federalnej Niemiec
 - Niemiec zjednoczonych

- 90 autorów
- ponad 800 haseł rzeczowych i biograficznych
- aneksy, tabele, ilustracje

- podział administracyjny i kraje federacji
- partie polityczne i organizacje
- gospodarka
- instytucje pozarządowe
- Niemcy na arenie międzynarodowej
- kultura i sztuka
- nauka i oświata

ZAMÓWIENIA PROSIMY KIEROWAĆ NA ADRES:

WYDAWNICTWO INSTYTUTU ZACHODNIEGO
UL. MOSTOWA 27
61-854 POZNAŃ

TEL. (0-61) 852 76 91; 852 28 54

FAX (0-61) 852 49 05

E-MAIL: izpozpl@rose.man.poznan.pl

Intensywnie rozwijała się współpraca gospodarcza. Już w 1993 r. wojewoda poznański uczestniczył w imprezie promocyjnej „Regiony Gospodarcze Polski Zachodniej prezentują się w Berlinie” w ramach Targów Importowych Berlin'93. Zorganizowano również seminarium gospodarcze „Województwo poznańskie prezentuje się w Berlinie”. Brandenburgia oraz Berlin są tradycyjnymi, aktywnymi wystawcami na MTP, zaś berlińskie organizacje gospodarcze (BAO i BERPOL) były organizatorami spotkań promujących poznańską gospodarkę w Berlinie.

Współpraca z Berlinem obejmowała ponadto informację i wymianę doświadczeń w zakresie gospodarki oraz wspieranie organizacyjne poznańskich firm biorących udział w Polskich Targach Bożonarodzeniowych w Berlinie oraz organizację i obsługę stoiska informacyjnego województwa poznańskiego.

Współpraca z Hesją dotyczy wyłącznie gospodarki. W wyniku podpisania w 1996 r. listu intencyjnego pomiędzy Urzędem Wojewódzkim w Poznaniu i Heskim Ministerstwem Gospodarki, Komunikacji i Rozwoju Kraju w sprawie współpracy między województwem poznańskim i Hesją, utworzone zostało Centrum Współpracy Gospodarczej Hesja-Polska, mieszczące się w gmachu Urzędu Wojewódzkiego. Współdziałało ono ściśle z Heską Fundacją Gospodarczą Bank Inwestycyjny S.A.-HLT, wspierając heskie i polskie firmy w zakresie współpracy gospodarczej. We współpracy z Urzędem Wojewódzkim zorganizowano we wrześniu 1997 r. promocyjne seminarium gospodarcze nt.: „Pośrednictwo kooperacyjne Hesja-Polska. Dzień informacji gospodarczej” w Wiesbaden z udziałem wojewody poznańskiego.

W omawianym okresie Urząd Wojewódzki utrzymywał oraz nawiązał współpracę także z innymi regionami europejskimi, która z różnych przyczyn nie jest obecnie kontynuowana. Należały do niej m.in. nawiązane jeszcze w latach siedemdziesiątych kontakty z fińską Prowincją Jyväskylä (głównie w zakresie ochrony środowiska, gospodarki komunalnej, planowania przestrzennego, kultury, nauki, sportu) oraz nawiązane jeszcze w latach osiemdziesiątych kontakty z Obwodem Charkowskim (gospodarka, wymiana młodzieży), a także wymiana doświadczeń w zakresie gospodarki, rolnictwa, kultury, sportu z regionami: Friuli-Wenecja Julijska i Trydent-Górna Adyga we Włoszech, Roskilde i Zachodnią Zelandią w Danii, Prowincją Antwerpia w Belgii, Województwem Jassy w Rumunii, rosyjskim Obwodem Twerskim i Obwodem Kaliningradzkim (głównie współpraca gospodarcza z przedstawicielami Wolnej Strefy Ekonomicznej „Jantar”). Współpraca z tymi regionami sprowadzała się najczęściej do wymiany delegacji roboczych i realizacji np. dwóch, trzech projektów, po których kontakty zamierały.

Nieco dłużej utrzymywała się nawiązana w latach osiemdziesiątych współpraca z holenderską Prowincją Drenthe, prowadzona głównie w zakresie kultury, rolnictwa, ochrony środowiska oraz gospodarki (m.in. robocza współpraca Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu z Instytutem Ekonomiczno-Technologicznym

Drenthe; misja handlowo-gospodarcza w Poznaniu 20-osobowej grupy przemysłowców i reprezentantów biznesu, której przewodniczył Komisarz Królowej). Ponadto w ramach programu *Overture* zgłoszono i opracowano projekt wsparcia działań administracji regionalnej w dziedzinach promocji regionalnej, planowania przestrzennego, zatrudnienia, opieki społecznej, ochrony środowiska i zagospodarowania terenów rolnych. Wzrost roli współpracy z drugą (konkurencyjną) holenderską Prowincją Północna Brabancja doprowadził jednak do osłabienia, a w konsekwencji i do zawieszenia kontaktów z Drenthe.

W 1990 r. nawiązana została także współpraca z Kantonem Vaud ze Szwajcarii. Efektem współpracy były przede wszystkim stypendia dla młodzieży szkół poznańskich umożliwiające kształcenie w różnych zawodach w szkołach Kantonu Vaud, staże w administracji kantonowej i podległych jej instytucjach, współpraca między małymi i średnimi przedsiębiorstwami, wymiana doświadczeń w zakresie rolnictwa (szkolenie kadr rolniczych, promocja przemysłu rolno-spożywczego, współpraca służb doradztwa rolniczego) i inne. Od 1996 r. zaniechano współpracy.

Natomiast regionem, z którym współpraca jakkolwiek w wąskim zakresie pomyślnie rozwija się od 1990 r. do dnia dzisiejszego jest Region Blekinge ze Szwecji. Kontakty te obejmują współpracę w zakresie sportu polegającą na wymianie młodzieży, organizowaniu corocznie zgrupowań i turniejów sportowych (np. Turniej piłki nożnej w Śremie i Karlskronie).

3. WSPÓŁPRACA W RAMACH PROGRAMÓW POMOCOWYCH

W 1989 r. kraje Unii Europejskiej, obserwując reformy prowadzone w Polsce i na Węgrzech, utworzyły instrument finansowej i technicznej pomocy dla tych reform, tworząc program *PHARE* (*Poland, Hungary: Action for Restructuring of Economies*), który obecnie obejmuje większość krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Program ten stanowi główny instrument strategii dostosowawczej kandydatów do członkostwa w Unii Europejskiej. Celem jego jest transfer *know-how* w formie doradztwa, szkoleń, tworzenia nowych instytucji oraz transfer pomocy kapitałowej w formie dotacji inwestycyjnych, kredytowych funduszy gwarancyjnych lub linii kredytowych. Do kierunków priorytetowych objętych pomocą należą: rozwój sektora prywatnego, wspieranie restrukturyzacji przedsiębiorstw, rozwój instytucji i otoczenie biznesu, rozwój infrastruktury w energetyce, transporcie, telekomunikacji, przekształcenia w rolnictwie i rozwój terenów wiejskich, ochrona środowiska, rozwój i restrukturyzacja administracji państwowej i samorządów lokalnych, polityka społeczna i rynek pracy, edukacja i nauka.

W okresie od powstania *PHARE* do końca 1999 r. Polska ma otrzymać około 2 mld *ECU*, czyli ponad 7 mld PLN bezzwrotnej pomocy transferowanej

w formie kilkudziesięciu szczegółowych programów utworzonych w ramach wymiennych dziedzin, bardzo zróżnicowanych, jeśli chodzi o czas realizacji programów i zakres przedmiotowy oraz ich uczestników.

Do najbardziej znanych w kraju dużych programów *PHARE* ukierunkowanych instrumentalnie na rozwój regionalny należą programy: *STRUDER* (Program rozwoju strategicznego w wybranych regionach) i *RAPID* (Program rozwoju infrastruktury na terenach wiejskich). Niestety żadnemu z byłych województw wielkopolskich „nie udało się zakwalifikować” do grupy regionów objętych tymi programami⁹. Stosunkowo dobra kondycja socjoekonomiczna regionu wielkopolskiego w stosunku do obszarów Polski centralnej i tzw. ściany wschodniej wyklucza korzystanie z wymienionych funduszy pomocowych, mimo iż w skali lokalnej (powiatowej) sytuacja społeczno-gospodarcza niektórych obszarów Wielkopolski jest nie lepsza niż na obszarach objętych pomocą przez te programy. *STRUDER* i *RAPID* są programami, których celem jest wspieranie transformacji przemysłu i rolnictwa i dostosowanie ich do nowych warunków gospodarki rynkowej, tworzenie struktur wspomagających przedsiębiorczość regionalną, również współfinansowanie małych projektów infrastrukturalnych oraz obiektów użyteczności publicznej.

Dużym programem *PHARE*, w ramach którego realizowane są projekty na terenie Wielkopolski, jest *PHARE CBC* – program współpracy transgranicznej. Program *CBC* w swym generalnym założeniu adresowany jest głównie do regionów przygranicznych celem wspierania współpracy społeczności zamieszkujących tereny przygraniczne oraz integrowanie infrastruktury komunikacyjnej i z dziedziny ochrony środowiska. optymalizujące rozwiązywanie problemów, które występują w przestrzeni przygranicznej. Jakkolwiek granice Wielkopolski nie sięgają Niemiec, strona niemiecka uznała jako zasadne, żeby projekty dotyczące inwestycji drogowych na trasach komunikacji z Niemcami oraz projekty obiektów determinujących czystość wód zlewni Odry mogły być dofinansowywane z funduszu programu *CBC*. Efektem takiego stanowiska na terenie Wielkopolski w ramach *CBC* jest dofinansowanie:

- budowy obwodnicy Pniew (w ciągu dróg krajowych nr 2 i 24) w wysokości 3,1 mln *ECU* i złożono wnioski na dofinansowanie dalszych inwestycji drogowych na łączną sumę 48 mln *ECU* (między innymi wnioski dotyczą 17 obiektów inżynierskich na obszarze autostrady A-2 w obszarze miasta Poznania),
- budowy kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków w miastach i gminach byłego województwa piłskiego: Krzyż Wlkp., Wałcz, Chodzież, Trzcianka, Drawsko i województwa leszczyńskiego: Wschowa, Kościan, Pakość, Włoszakowice na łączną kwotę ponad 6 mln *ECU*.

⁹ *STRUDER* obejmuje byłe województwa: łódzkie, katowickie, wałbrzyskie, rzeszowskie, suwalskie, olsztyńskie, koszalińskie, elbląskie, zamojskie. *RAPID* obejmuje: łódzkie, katowickie, wałbrzyskie, rzeszowskie, suwalskie, olsztyńskie, krośnieńskie, nowosądeckie, piotrkowskie i sieradzkie.

Ponadto na terenie Wielkopolski realizowano szereg mniejszych projektów finansowanych z różnych programów *PHARE*, jak np.:

– projekty edukacji ekologicznej realizowane za środki z programu *ECOS-OUVERTURE* w województwie poznańskim i konińskim,

– projekty wymiany nauczycieli i młodzieży w ramach programu *TEMPUS* oraz nauki języków obcych finansowanej z programu *EUREKA*,

– projekty wspomagające tworzenie i rozwój podmiotów gospodarczych i instytucji okołobiznesowych, jak izby przemysłowo-handlowe, dotyczące rozwoju regionalnego, centra wspierania biznesu (CWB), dotowane z Programu wspierania małych i średnich przedsiębiorstw,

– projekt „Odbudowa”, związany z usuwaniem skutków powodzi na terenie byłego województwa leszczyńskiego.

Podkreślić należy, że znaczna część projektów realizowanych w ramach omawianych wcześniej przykładów współpracy byłych województw wielkopolskich z regionami partnerskimi była dofinansowywana w ramach funduszy *PHARE*. Nie zawsze, jeśli względy formalne tego nie wymagały, koordynatorzy współpracy międzyregionalnej ze strony regionów zachodnich odślaniali partnerom z Wielkopolski stronę finansową realizowanych projektów współpracy. Podane przykłady realizowanych programów *PHARE* na terenie Wielkopolski dotyczą projektów, w których przygotowaniu i realizacji pośrednio lub bezpośrednio uczestniczyła administracja publiczna byłych województw. Dodać należy, że realizatorami i „konsumentami” projektów finansowanych przez *PHARE* są również liczne instytucje, np. uczelnie, organizacje społeczne i pozarządowe bezpośrednio współpracujące z *PHARE* poza wiedzą administracji wojewódzkiej.

W ocenie generalnej, Wielkopolska korzysta ze środków pomocowych z funduszy *PHARE*, jednak nie należy do głównych regionów beneficjentów. Szacować należy, że wielkość środków pomocowych z *PHARE* wykorzystanych na terenie Wielkopolski w latach 1990-1998 nie przekracza 50 mln *ECU*.

Należy dodać, iż istnieją również przykłady dofinansowania – chociaż w zdecydowanie niższej skali – projektów z innych funduszy np. Amerykańskiej Agencji Rozwoju Międzynarodowego (*USAID*), która w ramach programu „Partnerstwo dla Samorządu Terytorialnego” (*LGPP*) finansuje w pięćdziesięciu gminach na terenie kraju projekty konsultacyjne i edukacyjne dotyczące nowych form zarządzania gminami w wielu różnych aspektach. Z Wielkopolski w programie tym uczestniczą obok dużych ośrodków, jak Poznań, Konin, Ostrów, również Trzcianka, Przykona, Pępowo, Gizalki (pow. Pleszew).

Na terenie Wielkopolski sfinansowanych zostało również wiele projektów zgłoszonych do Fundacji Współpracy Polsko-Niemieckiej, dotyczących różnych dziedzin jak np. oświata, zdrowie, pomoc społeczna, ochrona zabytków, a spełniających cel tej fundacji, jakim jest wspomaganie procesu zbliżenia społeczeństwa polskiego i niemieckiego.

W ostatnim okresie w Wielkopolsce rośnie świadomość, że najbliższe miesiące i lata wymagają diametralnej zmiany wykorzystania środków pomocowych i odpowiedniego przygotowania się do ich absorpcji. Konieczności nowego podejścia wymagają ukierunkowania i skala środków pomocowych, na jakie nowe województwa mogą liczyć w najbliższych latach.

4. WSPÓLPRACA Z POLONIA

Byłe województwa wielkopolskie prowadziły w minionym okresie także szeroką współpracę ze środowiskami polonijnymi i Polakami poza krajem. Podstawą tych działań stał się dokument programowy pt.: „Cele i priorytety polityki rządu wobec Polonii, emigracji i Polaków za granicą” stanowiący załącznik do Uchwały nr 145/91 Rady Ministrów z 5 XI 1991 r. W konsekwencji tego w 1992 r. wojewoda poznański opracował dokument pt.: „Program współpracy z Polonią, emigracją i Polakami za granicą”, którego głównym celem stało się podtrzymywanie polskości w świecie, pomoc Polakom na Wschodzie, kształtowanie „propolonijnej” świadomości, upowszechnianie wiedzy o historycznych losach i dorobku Polaków na obczyźnie oraz pobudzanie i utrwalanie więzi emigrantów z Wielkopolską. Umożliwił on m.in. takie działania jak: aktywną współpracę kulturalną z Polonią (występy i spotkania w Polskim Ośrodku Katolickim w Nottingham podczas „Tygodnia Poznańskiego w Nottingham”, koncert skrzypcowy B. Nizioła dla polskiej publiczności w Holandii zorganizowany w Ambasadzie RP w Hadze), pomoc rzeczową i materialną (ofiarowanie dzieciom ze Szkoły Polskiej w Jekabpilsie na Łotwie upominków, w tym obuwia, przekazanie magnetofonu do nauki języka polskiego Polonii na Bukowinie w Rumunii, książek i płyt Polonii w Samarze oraz przekazania publikacji Wydawnictwa Poznańskiego Polonii w Północnej Brabancji, ufundowanie przez wojewodę poznańskiego dwóch stypendiów dla Polek z Białorusi uczących się zawodu pielęgniarki w Poznaniu oraz stypendium dla studentki UAM pochodzenia polskiego z Ukrainy), umożliwienie nauki języka polskiego oraz kontakty z organizacjami i stowarzyszeniami działającymi na rzecz Polonii (m.in. z Klubem Wielkopolan w Chicago, środowiskami polskimi w Nadrenii Północnej-Westfalii czy współpracą ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska”).

W byłym województwie kaliskim przy współdziałaniu organów samorządu terytorialnego, organizacji społecznych i organów administracji opracowano „Wojewódzki program współpracy z polskim wychodźstwem”, w ramach którego przekazywano pomoc rządową dla Polaków mieszkających na terenach byłego ZSRR (podręczniki i inne materiały szkolne, książki dla bibliotek), organizowano transporty darów (głównie żywność, odzież, środki czystości

i opatrunkowe) oraz pobyty kolonijne (90 dzieci). Miasto Kalisz i Państwowa Służba Ochrony Zabytków przekazały materiały budowlane na ratowanie i odbudowę kościołów na Ukrainie, miasto i gmina Krotoszyn ufundowały stypendium dla dwóch studentów, utworzono Komitet Pomocy Polakom na Litwie.

Byłe województwo pilskie rozwijało współpracę z Polonią głównie w zakresie kultury: z Rumunią i Ukrainą, gdzie mieszka liczna Polonia oraz organizując od 9 lat międzynarodowy festiwal „Bukowińskie Spotkania”, w których uczestniczą zespoły kultywujące folklor bukowiński z Polski, Ukrainy, Rumunii, Słowacji i Niemiec.

Obszary, na terenie których współpracowano z Polonią to: Ziemia Wileńska (Litwa), Jekabpils (Łotwa), Obwód Irkucki, Samarski i Tiumeński (Rosja), Bukowina i Okręg Jassy (Rumunia) oraz Hrabstwo Nottinghamshire (Wielka Brytania). Spotkania z przedstawicielami Polonii, które miały miejsce w innych regionach czy miastach wizytowanych przez władze administracyjne byłych województw wielkopolskich (np. w Bilbao, Hanowerze, Wiedniu), odbywane zawsze w przyjaznej atmosferze, wykorzystywano dla promocji Wielkopolski. Nie wytworzyły one jednak trwałych kontaktów.

5. WSPÓŁPRACA W SFERZE GOSPODARCZEJ

5.1. Zagraniczna promocja Wielkopolski

Współpraca w sferze gospodarczej w kontaktach Wielkopolski z zagranicą zajmuje istotną rolę. Nierzadko określa się ją jako priorytetową, traktując inne dziedziny jako uzupełniające, tworzące przyjazny klimat dla współpracy gospodarczej. Wśród władz administracji rządowej i samorządowej Wielkopolski istnieje duża świadomość, że przyciągnięcie kapitału zagranicznego stwarza szanse rozwojowe regionu poprzez stymulowanie restrukturyzacji technologicznej, organizacyjnej, rynkowej podmiotów gospodarczych z regionami, tworzy miejsca pracy, wymusza podnoszenie kwalifikacji kadr, a poprzez wchodzenie w związki kooperacyjne z innymi podmiotami pośrednio oddziałuje na wzrost jakości i wydajności pracy również w rodzimych podmiotach gospodarczych (bez udziału kapitału zagranicznego). Istota współpracy z partnerami zagranicznymi w sferze gospodarczej sprowadza się do zachęcania potencjalnych inwestorów do lokalizacji swojej działalności na terenie regionu i udzielania wszelkiej pomocy w procedurach związanych z uruchamianiem i funkcjonowaniem nowego podmiotu gospodarczego. W mniejszym stopniu elementem współpracy są działania ukierunkowane na ekspansję zagraniczną wielkopolskich towarów i inwestycji kapitałowych polskich przedsiębiorców, a jeśli występują, dotyczą one głównie kierunków wschodnich.

W formalnych regulacjach funkcjonowania administracji rządowej byłych województw problem promowania regionalnego nie był jednoznacznie zdefiniowany. Jednak „realia życia” wykreowały funkcje promocji regionalnej realizowane przez byłych wojewodów na tyle wyraźnie, że można wskazać na wiele przykładów przedsięwzięć promocyjnych nie odbiegających od poziomu profesjonalnego, mimo iż zostały wykonane ze skromnych środków przez urzędników wydziałów zajmujących się rozwojem regionalnym, gospodarczym, współpracą zagraniczną, bez angażowania specjalistycznych firm. Działalność promocyjna województw sprowadzała się do:

- przygotowywania specjalnych kilkunastu wydawnictw folderowych, informacyjnych materiałów multimedialnych zawierających ogólny opis regionalny, oferty firm regionalnych, informacje pomocne inwestorom oraz tekstów promujących region w różnych krajowych i zagranicznych pismach adresowanych do kręgów gospodarczych,

- przygotowywania na targach, wystawach, imprezach promocyjnych specjalnych prezentacji wojewódzkich z wykorzystaniem plansz, fotogramów, środków multimedialnych, również towarów wybranych firm z regionu,

- organizowania tzw. misji handlowo-gospodarczych w składzie przedstawicieli firm towarzyszących delegacjom władz administracji wojewódzkiej z przygotowaniem partnerów do rozmów roboczych (często misje przygotowywano przy współudziale izb samorządu gospodarczego).

Promocje województw obejmowały tematykę gospodarczą, łącznie z turystyczną traktowaną jako ważną dziedzinę gospodarki regionalnej. Z materiałów promocyjnych można wymienić niektóre wydawnictwa byłych województw:

- kaliskiego: „Oferta gospodarcza województwa kaliskiego”, „Poradnik inwestora – Kaliskie”, „Otoczenie biznesu w województwie kaliskim”, „Ziemia kaliska zaprasza”, „Obiekty do zagospodarowania w województwie kaliskim – oferta dla inwestorów”;

- konińskiego: „Konińskie zaprasza”, „Województwo konińskie”, „Konin i region”, „Gminy województwa konińskiego zapraszają”, pakiet informacyjny „Konińskie”;

- leszczyńskiego: „Wojewódzki katalog ofert”, „Leszno – region”;

- pilskiego: „Informator regionalny – Piła”, „Informator wojewódzki – Piłskie”, „Województwo pilskie – oferta gospodarcza”, „Oferty inwestycyjne wojewody pilskiego”, „Piłskie zaprasza”;

- poznańskiego: „Poznań – region”, „Województwo poznańskie” (3 edycje), „Katalog gmin województwa poznańskiego” – zawierający oferty inwestycyjne (3 edycje), „Oferty podmiotów gospodarczych dla inwestorów zagranicznych” (coroczna edycja).

Materiały powyższe szeroko upowszechniano. Oprócz wręczenia ich w sytuacjach bezpośrednich kontaktów z partnerami z zagranicy, rozsyłano je do

biur radców handlowych, ambasad RP oraz przedstawicielstw zagranicznych w Warszawie oraz takich instytucji krajowych, jak Państwowa Agencja Inwestycji Zagranicznych, Departament Promocji w Ministerstwie Gospodarki RP, Polska Agencja Rozwoju Regionalnego. Niektóre z wydawnictw województw: leszczyńskiego, konińskiego i poznańskiego umieszczono na stronach internetowych.

Przedstawiciele administracji byłych województw wielkopolskich brali udział jako uczestnicy bądź współorganizatorzy w licznych targach, wystawach i imprezach promocyjno-informacyjnych, jak m.in.: „Polska zaprasza niemieckich inwestorów” w Hamburgu, Targi Europejskie „Agrotechnika” w Hanowerze, Targi Motobranżowe w Hautmout (Francja), *Europartenariat* w Lille i Bilbao, Targi *STT'96* w Southampton, III Narodowa Wystawa „Biznes Polska'97” w Rydze, Regionalne Forum Gospodarcze Polska–Niemcy w Erfurcie, Wielobranżowe Targi Konsumpcyjne w Donai (Francja), Targi Inwestycyjne w Cannes, „Polskie Dni Biznesu” w Amsterdamie, „Dni Małych i Średnich Przedsiębiorstw” w Lozannie, „Poznańskie prezentuje się w Austrii” w Salzburgu i Wiedniu.

Corocznie, od kilku lat we współpracy z izbą gospodarczą BAO Berlin urzędy wojewódzkie z Wielkopolski organizują dla firm wielkopolskich możliwość uczestniczenia w „Berlińskich Targach Bożonarodzeniowych”. Przedsięwzięcie to powstałe z inicjatywy wojewody poznańskiego, oprócz roli promocyjnej stwarza realną szansę sprzedaży w okresie przedświątecznym towarów z terenu Wielkopolski.

Innym przedsięwzięciem wojewodów kaliskiego, konińskiego i leszczyńskiego w kontaktach z partnerami z Niemiec było zorganizowanie Forum Gospodarczego Polska–Niemcy w Koninie i Erfurcie, w którym uczestniczyło ponad 100 firm z Wielkopolski i około 50 z Turynii.

W rozpatrywanym okresie lat dziewięćdziesiątych przy współudziale administracji wojewódzkich zorganizowano kilkadziesiąt misji gospodarczych, podczas których oprócz informacji o możliwościach i warunkach inwestowania zachęcano do wymiany towarowej i związków kooperacyjnych. W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych zachęcano szczególnie do uczestnictwa kapitałowego w prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. W miarę zaawansowania tego procesu i wyczerpywania się atrakcyjnych ofert przeniesiono akcenty na promowanie inwestycji bezpośrednich typu „na zielonym polu”. W tym rodzaju promocji regionu istotne było partnerstwo gmin, gospodarzy wolnych terenów i decydentów warunków inwestowania.

Trudno jest jednoznacznie ocenić, na ile promocyjne działania administracji publicznej Wielkopolski mają swój udział w efektach gospodarki regionu, wyrażających się wielkością i rodzajem obrotu towarowego z zagranicą i inwestycjami z udziałem kapitału zagranicznego. Znanych jest wiele przykładów istotnego zaangażowania się władz regionalnych zakończonego ko-

rzystną decyzją partnerów zagranicznych dla gospodarki Wielkopolski. Siła sprawcza oddziaływania administracji na decyzje gospodarcze stanowi pośredni i jeden z wielu determinantów kondycji gospodarczej regionu. Partnerzy zagraniczni przyznają, że przyjazny klimat jest zasadniczy dla napływu inwestycji zagranicznych w sytuacji podobieństwa tzw. endogenicznych czynników regionów, jak ich położenie, infrastruktura koordynacyjna, zasoby pracy, stan gospodarki i jej otoczenie¹⁰.

5.2. Handel i inwestycje zagraniczne¹¹

Obroty handlu zagranicznego Wielkopolski wynoszą około 6,9 mld USD i wykazują bilans ujemny. Import towarów przekracza o 1,8 mld USD wielkość eksportu. Deficyt ten dotyczy głównie obrotów z krajami rozwiniętymi gospodarczo, w tym stowarzyszonymi w Unii Europejskiej. Z krajami Europy Środkowo-Wschodniej i byłego ZSRR utrzymuje się dodatnie saldo obrotów towarowych. Podobnie jak w kraju, w Wielkopolsce lat dziewięćdziesiątych nastąpiła reorientacja kierunków gospodarczych wymiany towarowej. Dominujące wcześniej obroty z państwami Europy Środkowo-Wschodniej i byłego ZSRR wynoszą tylko ponad 15% eksportu ogółem i 8% importu. Udział krajów rozwiniętych gospodarczo w eksporcie wynosi ponad 82,9%, a Unii Europejskiej 80,2%, a w imporcie odpowiednio 84,1% i 78,6%. Pierwszym partnerem gospodarczym w obrotach zagranicznych Wielkopolski są Niemcy, których udział wynosi: w eksporcie 48,8%, w imporcie 41,6%. Drugim partnerem jest Holandia, do której eksportuje się prawie 10% i importuje 6,4% towarów. Pozostali uczestnicy mający udział w obrotach na poziomie kilku procent, to: Francja, Dania, Wielka Brytania, Włochy, Stany Zjednoczone, Belgia i Czechy.

W strukturze wymiany towarowej według grup gałęzi zdecydowanie największy udział mają wyroby przemysłu elektromaszynowego (43,8% w eksporcie i 49% wartości importu). Kolejno wyróżniające się grupy towarów dotyczą: przemysłu lekkiego (16,8% w eksporcie i 10,0% w imporcie), drzewno-papierniczego (17% i 4,6%) oraz spożywczego (10,6% i 6,8%).

Rozważając przestrzenny rozkład obrotów handlu zagranicznego na obszarze Wielkopolski podkreślić należy, że aż 2/3 ogółu obrotów dotyczy byłego województwa poznańskiego. Udział pozostałych województw w wymianie międzynarodowej towarów wynosi: pińskiego 13,2%, kaliskiego 10,4%, konińskiego 5,3% i leszczyńskiego 5,1% ogółu obrotów.

¹⁰ Przykładem potwierdzającym tę tezę jest gwałtowne zahamowanie napływu inwestycji zagranicznych do Szczecina po wyrażeniu publicznie negatywnego stosunku do inwestycji niemieckich przez władze Szczecina w końcu 1998 r.

¹¹ Wykorzystano informacje z autorskiego tekstu pt. *Gospodarka Wielkopolski*, opracowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego i albumowego wydawnictwa pt. *Wielkopolska*.

Ujemne saldo Wielkopolski w obrotach z zagranicą jest powodowane głównie wymianą towarową subregionu poznańskiego. Zdecydowanie wyróżnia się on poziomem koncentracji inwestycji zagranicznych. Aż 95% ogółu zainwestowanego w Wielkopolsce kapitału praktycznie przypada na aglomerację „wielkiego Poznania”. Z faktem tym należy wiązać wysoki poziom importu przez inwestorów na tym obszarze maszyn i urządzeń do nowych lub modernizowanych przedsiębiorstw. Oczekuje się, że efekty inwestycji w postaci eksportu towarów z tych przedsiębiorstw, niwelujące ujemne saldo zagranicznego obrotu towarowego Wielkopolski, nastąpią opóźnione w czasie.

Szacuje się, że całkowita wartość zainwestowanego w dekadzie lat dziewięćdziesiątych na terenie województwa wielkopolskiego kapitału zagranicznego sięga 3 mld zł. W Wielkopolsce zarejestrowanych jest ponad 2980 firm z udziałem kapitału zagranicznego. Wśród inwestorów jest wiele renomowanych firm światowych, których obecność poświadcza wysoką atrakcyjność i aktywność inwestycyjną regionu. Spośród firm, które zaangażowały największy kapitał można wymienić: z Niemiec – *Reemtsma Cigarettenfabriken GmbH* (307 mln USD), *Beiersdorf AG* (63 mln USD), *Volkswagen*, *Neoplan*, *MAN*; z Wielkiej Brytanii – *Glaxo Group Ltd.* (330 mln USD); z USA – *Wrigley Company* (64 mln USD), *Exide* (30 mln USD); z Japonii – *Bridgestone/Firestone Europe S.A.* (77 mln USD), *Motsushita/Ophilips* (47 mln USD); ze Szwajcarii – *Nestle* (60 mln USD); z Hiszpanii – *Alcatel* (60 mln USD); z Holandii – *Philips*. W strukturze kierunków inwestowania dominują branże spożywcze, ale znaczący udział dotyczy również przemysłu chemicznego, produkcji urządzeń elektrycznych, środków transportu, maszyn i urządzeń oraz przetwórstwa papierniczego i poligrafii. Zainwestowany kapitał zagraniczny – poza zupełnie nową dziedziną jaką jest produkcja autobusów – nie zmienił diametralnie profilu branżowego przemysłu Wielkopolski, znacznie jednak zmodernizował go organizacyjnie i technologicznie. Wiele produktów pochodzących z nowych bądź modernizowanych firm spełnia międzynarodowe standardy jakości. Autobusy *MAN*, mikrobusy *Volkswagen T-4*, meble, odzież, produkty spożywcze *Knorra*, wyroby *Nestle*, użytkowane i konsumowane przez obywateli krajów wysoko uprzemysłowionych są przykładami włączenia się Wielkopolski w proces globalizacji gospodarki.

6. NOWE UWARUNKOWANIA I KIERUNKI WSPÓŁPRACY ZAGRANICZNEJ

Nowe uwarunkowania współpracy zagranicznej Wielkopolski wynikają z dwóch aspektów: pierwszego, będącego efektem wdrożonej reformy administracji publicznej i drugiego, wynikającego z przyspieszenia procesu wejścia Polski do grupy krajów Unii Europejskiej.

Od początku 1999 r. Wielkopolska jest nie tylko regionem historycznym, kulturowym, ale ponownie jednostką podziału administracyjnego państwa, ustrojowo spełniającą wymogi definicji regionów europejskich. Województwo wielkopolskie zajmuje powierzchnię prawie 30 tys. km² i liczy 3,35 mln mieszkańców. Są to wielkości porównywalne z niektórymi krajami i wieloma regionami Europy. Upodmiotowiony samorząd wojewódzki, z mocy ustawowej regulacji, w statusie swoim zawiera *expressis verbis* zapisy dotyczące współpracy zagranicznej, jak również inne zapisy dotyczące np. promocji województwa czy strategii rozwoju regionalnego, które formalnie wyznaczają nowe ramy i jakość we współpracy regionu z zagranicą. Zgodnie z par. 149 Statutu województwa wielkopolskiego, Sejmik obligatoryjnie uchwała „priorytety współpracy zagranicznej województwa” określające: główne cele, kierunki i formy współpracy zagranicznej, zamierzenia co do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych oraz zakres i formy współpracy ze środowiskami polonijnymi poza granicami kraju. W par. 190 stwierdza się, że województwo uczestniczy w działalności międzynarodowych instytucji i zrzeszeń regionalnych oraz jest w nich reprezentowane na zasadach określonych w porozumieniu zawartym przez ogólnokrajowe organizacje zrzeszające jednostki samorządu terytorialnego.

Pierwsze miesiące działalności samorządu regionalnego nie dostarczyły jeszcze przykładów ożywionej, nowej aktywności województwa wielkopolskiego w kontaktach zagranicznych. Na podstawie „Raportu o współpracy z zagranicą województw kaliskiego, konińskiego, leszczyńskiego, piłskiego, poznańskiego”, dokonano oceny dotychczasowej współpracy. Zweryfikowano zakres merytoryczny i podmiotowy oraz przyjęto założenia kierunkowe „Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Wielkopolskiego”. Jako cele założeń kierunkowych przyjęto:

- wymianę doświadczeń na różnych szczeblach władzy samorządowej gmina, miasto, powiat, województwo – ze swoimi odpowiednikami w zagranicznych regionach partnerskich;
- promocję regionu na płaszczyźnie gospodarczej, kulturalnej, społecznej;
- wymianę doświadczeń w zakresie opracowywania strategii rozwoju regionalnego, instrumentów planowania przestrzennego i ich synchronizacji z wymogami ochrony środowiska, rolnictwa, leśnictwa i gospodarki wodnej;
- przezwyciężenie wzajemnych uprzedzeń poprzez zbliżanie społeczności lokalnych ze społecznościami zagranicznych regionów partnerskich w drodze wymiany kulturalnej, turystycznej, sportowej, oświatowej i naukowej;
- ułatwienie dostępu i korzystania z zagranicznych środków pomocowych;
- utrzymywanie więzi z Polakami mieszkającymi na stałe poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej ze szczególnym uwzględnieniem zagranicznych regionów partnerskich Województwa Wielkopolskiego oraz innych regionów, których mieszkańcy/obywatele narodowości polskiej potrzebują szczególnego wsparcia.

Priorytetami w ujęciu przedmiotowym są:

- gospodarka, w tym inicjowanie działań o charakterze pomocynym służących nawiązywaniu współpracy między wielkopolskimi a zagranicznymi podmiotami gospodarczymi,
- rolnictwo, gospodarka żywnościowa, leśnictwo, łowiectwo, rybołówstwo i gospodarka wodna,
- restrukturyzacja terenów wiejskich,
- przeciwdziałanie bezrobociu i aktywizacja lokalnego rynku pracy,
- drogownictwo i transport (drogowy, kolejowy, lotniczy i wodny),
- zagospodarowanie przestrzenne,
- ochrona środowiska,
- kultura i ochrona dóbr kultury,
- wymiana młodzieży,
- kultura fizyczna i turystyka,
- promocja i ochrona zdrowia, polityka prorodzinna, profilaktyka zwalczania alkoholizmu i narkomanii,
- pomoc społeczna,
- edukacja publiczna.

W ujęciu przedmiotowym, kierunkami współpracy międzyregionalnej objęto, spośród zbioru dotychczasowych partnerów byłych województw wielkopolskich, te regiony, z którymi współpraca rokuje realne szanse osiągnięcia stawianych celów. Są nimi:

- Hrabstwo Nottinghamshire (Wielka Brytania),
- Hrabstwo Västernorrland (Szwecja),
- Kraj Berlin (Niemcy),
- Kraj Brandenburgia (Niemcy),
- Kraj Dolna Saksonia (Niemcy),
- Kraj Hesja (Niemcy),
- Obwód Samarski (Rosja),
- Prowincja Bizkaia (Hiszpania),
- Prowincja Północna Brabancja (Holandia),
- Prowincja Hainaut (Belgia),
- Prowincja Limburgia (Holandia),
- Region Bretania (Francja),
- Region Liguria (Włochy),
- Region Marche (Włochy).

Władze samorządowe województwa wielkopolskiego, jako nowy podmiot umów (porozumień) z zagranicznymi regionami partnerskimi byłych województw przygotowują formalną weryfikację dawnych dokumentów, zakładając, że jest to również właściwy moment dla uzgodnień z partnerami zagranicznymi uaktualnionego zakresu merytorycznego zadań i form organizacyjnych dalszej współpracy.

Inną perspektywą dalszej współpracy zagranicznej Wielkopolski jest włączenie się województwa w proces przygotowawczy Polski do członkostwa krajów Unii Europejskiej w znaczeniu szerokim, obejmującym implementację unijnego prawa, wszelkich standardów, struktur organizacyjnych i instytucjonalnych, by moment „wejścia” odbywał się w Wielkopolsce bez perturbacji, których można się spodziewać oraz w znaczeniu węższym, dotyczącym zagadnienia polityki regionalnej, a ściślej właściwego przygotowania się Wielkopolski do absorpcji unijnych środków pomocowych. W scenariuszu optymistycznym stowarzyszenie Polski z Unią Europejską przewiduje się od stycznia 2002 r. do stycznia 2004 r. Jest to termin bardzo krótki, biorąc pod uwagę wymogi stawiane przez Unię Europejską.

Współpraca regionalna jest jednym z zasadniczych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Środki Funduszy Strukturalnych (wśród których Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego należy do najważniejszych) zaplanowane w budżecie Unii Europejskiej planowanym na okres lat 2000-2006, które mogą napływać do Polski, sięgają 25 mld *ECU*¹². Trudno jest przewidzieć, jaka część tej kwoty może zostać skierowana do Wielkopolski. Zależać to będzie między innymi od zbudowania odpowiedniego do wymogów Unii Europejskiej potencjału absorpcyjnego, który powinien obejmować:

1) Przygotowanie dokumentów planistycznych według dendrytu celów hierarchicznie powiązanych: strategia rozwoju województwa wielkopolskiego → strategii subregionalne, powiatowe lub gminne → programy różnych dziedzin, branż → projekty przedsięwzięć.

2) Przygotowanie organizacyjne systemu identyfikacji możliwości finansowania przez środki unijne projektów przedsięwzięć i procedur, wnioskowania o wsparcie finansowe tych projektów.

3) Przygotowanie własnych środków i mechanizmów uzupełniania nimi, w ramach tzw. montażu finansowego projektów dotowanych przez środki unijne¹³.

Władze województwa wielkopolskiego uruchomiły prace przygotowawcze, by osiągnąć właściwy poziom zdolności absorpcyjnych środków, które mogą do Wielkopolski wpłynąć.

¹² Do terminu uzyskania członkostwa przez Polskę środki te wypłacone będą w ramach trzech tzw. programów przedakcesyjnych (lub preakcesyjnych): *PHARE* – 2000 (cel – przygotowanie administracji do wymogów unijnych), *ISPA* (cel – ochrona środowiska i transeuropejskie sieci infrastrukturalne) oraz *SAPARD* (cel – wsparcie dla rolnictwa i obszarów wiejskich). Po uzyskaniu członkostwa Polska będzie uczestniczyć w programach Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, z których aktualnie korzystają członkowie Unii Europejskiej.

¹³ Strona polska będzie musiała zapewnić współfinansowanie Funduszy Strukturalnych na poziomie 25%. Z doświadczeń niemieckich wynika, że współfinansowanie poszczególnych przedsięwzięć ze środków własnych gmin waha się od 10% do 60%. (I. Szlachta, *Europejskie mechanizmy polityki regionalnej*. „Zeszyt Reform Administracji Publicznej. Podstawy polityki regionalnej”. Wydany przez Departament Reform Ustrojowych Państwa KPRM nr 21, Warszawa 1998.

Jak doświadczenie Wielkopolan uczy, spełnienie warunku koniecznego nie oznacza, że jest on warunkiem dostatecznym. Tradycyjnie dobra ocena socjoekonomiczna Wielkopolski przez decydentów centralnych, których rola w podziale środków unijnych nie będzie bez znaczenia, również zapewne wpłynie na wielkość strumienia środków pomocowych skierowanego do województwa wielkopolskiego.

Istnieją również możliwości bezpośredniego sięgania po środki unijne dla określonych projektów, warunkiem których jest ubieganie się o środki wspólne z innymi regionami partnerskimi z krajów unijnych. Ten aspekt również należy brać pod uwagę w programowaniu rozwoju współpracy międzyregionalnej Wielkopolski.

PODSUMOWANIE

Kontakty zagraniczne prowadzone w latach dziewięćdziesiątych przez władze administracji rządowej i samorządowej byłych województw wielkopolskich zaowocowały efektami o różnym wymiarze. Projekty podejmowane w ramach porozumień o współpracy pomiędzy województwami i partnerskimi regionami europejskimi umożliwiły instytucjom, organizacjom społecznym oraz dużym grupom obywateli nawiązywanie bezpośrednich kontaktów. Kształtuje to nową europejską świadomość społeczną i kulturową, ważną zarówno dla partnerów europejskich, jak i lokalnych społeczności Wielkopolski. Kontakty te pozwalają również na przenoszenie wiedzy pragmatycznej, pomocnej w rozwiązywaniu konkretnych problemów regionalnych w takich dziedzinach jak edukacja ekologiczna, ochrona środowiska, rolnictwo, przemysł, instytucje okołobiznesowe, służba zdrowia, opieka socjalna i administracja.

Kontakty zagraniczne inspirowane i utrzymywane przez władze administracji publicznej Wielkopolski przyczyniają się do rozwoju gospodarki regionu. Współdziałanie z organizacjami samorządu gospodarczego w promocji Wielkopolski i bezpośrednio kontakty z przedstawicielami biznesu zaowocowały nawiązaniem współpracy firm bądź podjęciem decyzji inwestycyjnych kapitału zagranicznego. W wyniku działań promocyjnych, tworzenia przyjaznego klimatu dla inwestorów zagranicznych udało się nakłonić wielu zagranicznych przedsiębiorców do lokalizacji swojej działalności gospodarczej na terenie Wielkopolski, szczególnie w subregionie poznańskim.

Wdrożenie reformy administracyjnej kraju i przyspieszenie procesów wejścia Polski do grupy krajów Unii Europejskiej stworzyły uwarunkowania dla poszerzenia zakresu i podniesienia jakości zagranicznej współpracy międzyregionalnej. Władze samorządu regionalnego uzyskały ustawowo silną pozycję jako podmiot kreujący i realizujący współpracę zagraniczną. Samorząd woje-

wództwa wielkopolskiego ocenił i zweryfikował współpracę międzyregionalną byłych województw i przygotował założenia kierunkowe dla „Priorytetów współpracy zagranicznej Województwa Wielkopolskiego”. Uruchomiono również prace zmierzające do przygotowania zdolności absorpcyjnej województwa wielkopolskiego unijnych środków pomocowych.

Dorobek regionu w zakresie współpracy z zagranicą potwierdza gotowość do konfrontacji z wymaganiami, jakie niesie ze sobą integracja z krajami Unii Europejskiej. Jednocześnie uświadamia jak wiele pracy należy jeszcze wykonać w najbliższych latach. Wielkopolska musi swoje kontakty rozwijać w wielu dziedzinach, na wszystkich poziomach administracji, w wielu środowiskach, by moment przejścia do grupy krajów stowarzyszonych w Unii Europejskiej miał charakter łagodny zarówno w sferze świadomości obywateli, jak i w funkcjonowaniu systemu społeczno-gospodarczego regionu.

Bogdan Koszel

MITTELEUROPA REDIVIVA?

EUROPA ŚRODKOWO- I POŁUDNIOWO-WSCHODNIA W POLITYCE ZJEDNOCZONYCH NIEMIEC

Str. 351

Reunifikacja Niemiec w 1990 r. doprowadziła do powstania olbrzymiego państwa z silnym potencjałem gospodarczym i ludnościowym, które z racji swej przynależności do Unii Europejskiej i *NATO* zaczęło ujawniać niemałe ambicje do odgrywania jednej z czołowych ról w Europie. Jednocześnie burzliwe przemiany ustrojowe zachodzące w bliskim sąsiedztwie Niemiec zmusiły je do prowadzenia takiej polityki zewnętrznej, aby proces transformacji w środkowo- i południowo-wschodnim regionie Europy odbywał się bez większych wstrząsów.

W prezentowanej książce znajdzie zatem czytelnik przeprowadzoną z przywołaniem perspektywy 1918 i 1989 r. analizę zaangażowania niemieckiego – politycznego, gospodarczego i społecznego – na obszarze od Bałtyku i Bugu po Morze Czarne i Adriatyk. Przede wszystkim jednak lektura tej publikacji pozwoli znaleźć odpowiedź na pytanie, czy istnieją podstawy, by obawiać się zjednoczonych Niemiec i ich aktywnej polityki wobec wschodnich i południowo-wschodnich sąsiadów, czy rzeczywiście *Mitteleuropa rediviva?*

DO NABYCIA:

- w księgarniach naukowych
- w Instytucie Zachodnim, 61 - 854 Poznań,
ul. Mostowa 27 (także za zaliczeniem pocztowym)